

บทที่ 3

มนุษยภูมิ

เนื้อหาบทที่ 3

มนุสสภูมิ

- 3.1 ความหมายของคำว่า มนุสสภูมิ
- 3.2 ที่ตั้งของมนุสสภูมิ
- 3.3 ชมพูทวีปเป็นโลกแห่งความแตกต่าง
- 3.4 ประเภทของมนุษย์
- 3.5 เหตุที่ทำให้มาเกิดเป็นมนุษย์

1. มนุสสภูมิ เป็นภูมิที่อยู่อาศัยของมนุษย์เรา และเป็นที่อยู่ของผู้ที่มีใจสูง เพราะมนุษย์มีความรู้จักผิดชอบชั่วดี ถ้าทำความดีก็จะได้ถึงดีที่สุด หากทำชั่วก็จะถึงชั่วที่สุด
2. มนุสสภูมิ ไม่ได้มีเฉพาะโลกมนุษย์ที่เราอาศัยอยู่เท่านั้น แต่มีถึง 4 โลก หรือ 4 ทวีปด้วยกัน คือ ปุพพิเทททวีป อปรโคยานทวีป ชมพูทวีป และอุตตรกรูทวีป ตั้งอยู่ในทิศทั้ง 4 ของเขาลิเนรุ ลักษณะของมนุษย์แต่ละทวีปมีรูปพรรณสัณฐานคล้ายกัน ต่างกันแต่เพียงขนาด ความได้สัดส่วน และความประณีตสวยงาม อายุขัยของมนุษย์ในแต่ละทวีปจะมีความคงที่ ยกเว้นชมพูทวีปจะมีอายุขัยขึ้นลงตามการกระทำของมนุษย์ในยุคนั้น
3. มนุษย์แบ่งออกเป็นประเภทตามการกระทำได้หลายประเภท ได้แก่ มนุษย์นรก มนุษย์เปรต มนุษย์สัตว์เดียรัจฉาน และมนุษย์เทวดา
4. การเกิดเป็นมนุษย์เป็นการยาก เพราะยังมีภพภูมิอีกถึง 30 ภพภูมิ ที่สรรพสัตว์เมื่อตายแล้ว ต้องไปเกิด หากเทียบการเกิดในภูมิมนุษย์กับภูมิอื่นๆ แล้ว นับว่าปริมาณการเกิดในภูมิมนุษย์นั้นน้อยมาก เหตุที่ทำให้เกิดเป็นมนุษย์ คือ ศีล 5 อันเป็นความปกติของมนุษย์นั่นเอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมายของคำว่า มนุสสภูมิ ได้
2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายที่ตั้งของมนุสสภูมิได้
3. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายประเภทของมนุษย์ได้
4. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายเหตุที่ทำให้เกิดเป็นมนุษย์ได้

ความนำ

นักศึกษาได้เรียนเรื่องอบายภูมิมาแล้ว จะเห็นได้ว่า อบายภูมินั้นเป็นดินแดนที่มีแต่ความทุกข์ทรมานยิ่งนัก นอกจากนี้ยังทำให้เราได้ข้อสรุปที่สำคัญอีกประการหนึ่งว่า การเกิดเป็นสัตว์นรกก็ดี เปเรตก็ดี อสุรกายก็ดี หรือสัตว์เดียรัจฉานก็ดี ล้วนเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์ครั้งยังมีชีวิตอยู่ทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่าภูมิมนุษย์จะต้องมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในสังสารวัฏนี้ ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความสำคัญของการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ว่า เป็นความยากอย่างหนึ่งทีเดียว ซึ่งมีปรากฏใน พุทธวรรค¹ ว่า

“กิญโณ มนุสสปปฏิลากโ การกลับได้อัตภาพเป็นมนุษย์ เป็นการยาก”

การเวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน 31 ภพภูมินั้น หากเราจะเปรียบเทียบสัตว์ที่อยู่ในภูมิอื่นๆ กับภูมิมนุษย์แล้ว จะพบว่าสัตว์ที่เกิดในภูมิมนุษย์นั้นมีจำนวนน้อยมาก แต่สัตว์ที่ไปบังเกิดในภูมิฝ่ายสุดติ มีสวรรค์ 6 ชั้นบ้าง พรหมบ้าง อรูปพรหมบ้าง มีจำนวนมากกว่า หรือสัตว์ที่ไปเกิดในภูมิฝ่ายทุคติ มีสัตว์นรก เปเรต อสุรกาย สัตว์เดียรัจฉาน จัดว่ามีจำนวนมากที่สุด

หากเราได้พิจารณาให้ถ่องแท้แล้ว จะพบว่า สุกคติภูมิ เป็นภูมิแห่งการเสวยผลแห่งกุศลกรรมที่ตนได้กระทำไว้ ทุคติภูมิ เป็นภูมิแห่งการเสวยผลบาป ส่วนภูมิมนุษย์นั้นเป็นศูนย์กลางแห่งการสร้างบุญและบาป

ในบทนี้ นักศึกษาจะได้ทำความรู้จักกับภูมิที่ใกล้ตัวเรามากที่สุด คือ มนุสสภูมิ เป็นการอธิบายเรื่องตัวของเราเอง และมวลมนุษยชาติทั้งหลาย เราไม่ได้ศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์ แต่เป็นการศึกษาในเชิงพุทธศาสตร์ ซึ่งจะชี้ให้เห็นว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมองมนุษย์อย่างไร

3.1 ความหมายของคำว่า มนุสสภูมิ

ในลำดับแรก เรามาทำความเข้าใจถึงความหมายของคำว่า มนุษย์ กันก่อน มนุษย์ หมายถึง คน หรือ เหล่าคน เขียนตามแบบบาลีได้ว่า มนุสฺส มาจากคำว่า มน (อ่านว่า มะ-นะ) ซึ่งแปลว่า ใจ รวมกับคำว่า อุตฺส ที่แปลว่า สูง เมื่อรวมความหมายแล้ว แปลว่า ผู้มีใจสูง เหตุที่ได้ชื่อว่า มีใจสูง เพราะมีความดีงามอยู่ในจิตใจ กล่าวคือ มีความรู้จักผิดชอบชั่วดี รู้บุญบาป รู้จักมีเมตตากรุณา เป็นต้น และเมื่อนำคำว่า มนุสฺส มารวมกับคำว่า ภูมิ ที่แปลว่า แผ่นดิน ที่อยู่ ก็จะหมายถึง ที่อยู่ของผู้มีใจสูง นอกจากความหมายของคำว่า มนุษย์ ดังกล่าวมาแล้ว ยังมีที่แสดงไว้อีกหลายนัย ดังนี้

¹ พุทธวรรค, ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท, มก. เล่ม 42 ข้อ 24 หน้า 275.

1. มนุษย์มีใจรู้งเรื่องและกล้าแข็ง
2. มนุษย์เข้าใจในสิ่งที่เหตอันควรและไม่ควร
3. มนุษย์เข้าใจในสิ่งที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์
4. มนุษย์เข้าใจในสิ่งที่เบญกุศลและอกุศล
5. มนุษย์เป็นลูกของเจ้ามนุ

ที่ว่ามนุขเป็นลูกของเจ้ามนุนั้น มีความหมายดังนี้คือ ในสมัยต้นกับ ประชาชนได้เลือก พระโพธิสัตว์ ซึ่งขณะนั้นเป็นมนุขมีชื่อว่า มนุ ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดินปกครองประเทศ และ ถวายพระนามว่า พระเจ้ามหาลัมมตะ พระเจ้ามหาลัมมตะทรงวางระเบียบแบบแผนกฎข้อบังคับอย่าง เทียงธรรม เพื่อให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตาม ประชาชนต่างก็มีได้ฝึฝืนเลย คงกระทำตามนั้นทุกประการ เสมือนหนึ่งว่าบุตรที่ดีทั้งหลายได้ประพฤติตามโอวาทของบิดา เหตุนี้จึงเรียกว่า มนุสสุ หมายถึงว่า เป็นลูก ของพระเจ้ามนุ

3.2 ที่ตั้งของมนุสสุภูมิ

เราได้ศึกษาในบทที่ 1 แล้วว่า ที่อยู่ของ มนุข หรือมนุสสุภูมินั้น อยู่บนพื้นดินลอยอยู่ กลางอากาศในระดับเดียวกับไหล่เขาพระสุเมรุ ตั้ง อยู่ในทิศทั้ง 4 ของเขาพระสุเมรุ ซึ่งเป็นแกน กลางของจักรวาล ผืนแผ่นดินใหญ่ทั้ง 4 ที่ลอยอยู่ ในทิศทั้ง 4 เรียกว่า ทวีป มีชื่อและที่ตั้ง ดังนี้

1. ปุพพิเทททวีป ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเขาสินธุ

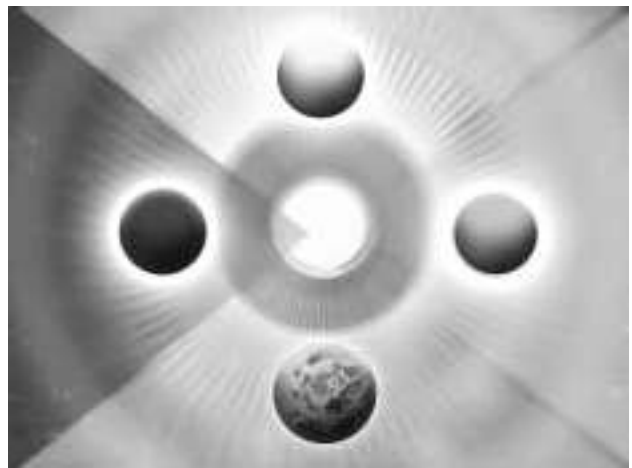
2. อปรโคยานทวีป ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเขาสินธุ

3. ชมพูทวีป ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเขาสินธุ

4. อุตตรกुरुทวีป ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเขาสินธุ

ชาวโลกส่วนใหญ่ที่ยังไม่เริ่มศึกษาพระพุทธศาสนา มักมีความเข้าใจว่า มนุขมีอยู่เฉพาะในโลกที่ เราอาศัยอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น แต่หากได้ศึกษาคำสอนในพระพุทธศาสนาแล้วจะพบว่า โลกมนุขนั้นมีอยู่ถึง 4 ทวีปด้วยกัน แต่เราไม่สามารถไปถึงได้ เพราะอยู่ไกลกันมาก อีกทั้งยังมีความละเอียดประณีตมากกว่า โลกที่เราอยู่นี้ จึงทำให้มองไม่เห็นด้วยตาเนื้อ ต้องอาศัยทิพยจักขุ ดังที่เคยกล่าวมาแล้ว โลกที่เราอาศัย อยู่นี้ เรียกว่า ชมพูทวีป

ลักษณะของมนุข ในทวีปทั้ง 4 เมื่อกล่าวโดยรวมแล้ว มีรูปร่าง ล้วนฐาน หน้าตา อยู่ในลักษณะ เดียวกัน ต่างกันที่ขนาด ความได้สัดส่วน และความประณีตสวยงาม เช่น มนุขในชมพูทวีป มีใบหน้ารูปไข่ อปรโคยานทวีป มีใบหน้ากลมเหมือนดวงจันทร์วันเพ็ญ ปุพพิเทททวีป มีรูปหน้าเหมือนมะนาวตัด หรือ พระจันทร์ครึ่งซีกครึ่งวงกลม ส่วนอุตตรกुरुทวีป มีใบหน้าเป็นรูปสี่เหลี่ยม ความสวยงามของผู้คนใน 3 ทวีป ยกเว้นชมพูทวีป มีความสวยงามไม่แตกต่างกัน เนื่องจากมนุขโดยทั่วไป มีคุณธรรมในจิตใจเสมอเหมือน

กัน เฉพาะในชมพูทวีปเท่านั้นที่ผู้คนมีความสุขมากน้อยต่างกัน ตามแต่กุศลกรรมที่ตัวเองได้ทำไว้ในอดีต

อายุนุชย์ ทวีปทั้ง 4 ในช่วงแรกที่โลกมนุษย์เจริญ หรือในช่วงที่มีมนุษย์ต้นกำเนิด ไม่ว่ามนุษย์ในทวีปใด ก็มียายุถึงอสงไขยปีทั้งสิ้น เพราะจิตใจของคนในสมัยนั้นมีกิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ เบาบาง ทำให้สิ่งแวดล้อม ดิน ฟ้า อากาศ และอาหารของมนุษย์สมบูรณ์ จึงเป็นเหตุให้อายุมนุษย์ยืนยาว

ครั้นต่อมามนุษย์ในทวีปทั้ง 4 มีอกุศลจิตเกิดขึ้น ทำให้สิ่งแวดล้อมต่างๆ เริ่มเปลี่ยนแปลงผิดปกติไปจากเดิม กล่าวคือ เมื่อหนาวก็หนาวเกิน เมื่อร้อนก็ร้อนเกิน ฝนก็ไม่ตกตามฤดูกาล คุณค่าทางอาหารก็ลดน้อยลง สิ่งเหล่านี้ทำให้อายุของมนุษย์ลดลงตามลำดับ เมื่ออายุขัยลดลงถึง 1,000 ปี มนุษย์ที่อยู่ในอوترกฤทวีปก็คงที่เพียงนั้น ไม่ลดลงอีก เพราะไม่มีกิเลสเพิ่มขึ้นอีก ในทำนองเดียวกัน อายุขัยของมนุษย์ที่อยู่ในบุพพวิเทหทวีปคงที่อยู่ที่ 700 ปี ที่อปรโคยานทวีป อายุขัยของมนุษย์คงที่อยู่ที่ 500 ปี

คงไว้แต่ชมพูทวีปเท่านั้น ที่อายุขัยของมนุษย์ยังคงลดลงเรื่อยๆ เพราะมีกิเลสกล้าไม่สิ้นสุด และจะลดลงจนกระทั่งเหลือ 10 ปี อาหารทั้งปวงที่รสดีจะหมดไป สิ่งแวดล้อมจะเสื่อมโทรม ผู้คนมีโทสะกล้าแข็ง ในที่สุดก็เกิดการรบราฆ่าฟันกันเองจนเกิดการนองเลือดตลอด 7 วัน ในกาลนั้นจะมีมนุษย์บางกลุ่มหลบหนีซ่อนตัวอยู่ในหุบเขาห่างไกล และเริ่มประกอบกุศลอีกครั้ง ซึ่งมีผลทำให้อายุขัยของมนุษย์เพิ่มขึ้นและจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ กระทั่งขึ้นไปถึงอายุ 80,000 ปี จนถึงอสงไขยปี อายุขัยของคนในชมพูทวีปจะขึ้นลงอยู่อย่างนี้ตามอำนาจกิเลสที่แรงกล้าหรือเบาบางของมนุษย์ในแต่ละยุค เรื่องนี้มีหลักฐานปรากฏอยู่ในจกกวัตติสูตร¹ นักศึกษาควรหาโอกาสศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม

ความเป็นอยู่ของมนุษย์ในทวีปทั้ง 3 ยกเว้นชมพูทวีป มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย มีสิ่งแวดล้อมที่สะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีมลภาวะ ทำให้อาหารการกิน และน้ำท่าอุดมสมบูรณ์ โรคภัยไข้เจ็บไม่เบียดเบียนเหมือนอย่างในชมพูทวีป ที่เป็นเช่นนี้เพราะมนุษย์ใน 3 ทวีป มีศีลธรรมที่เป็นปกติ สม่่าเสมอ ส่วนมนุษย์ในชมพูทวีป มีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันมาก บางคนสุขสบาย บางคนลำบาก บางคนปานกลาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การกระทำของแต่ละคน แต่ละยุคในชมพูทวีป อาจกล่าวได้ว่า มนุษย์ในชมพูทวีป มีความแตกต่างกันมากที่สุดก็ได้

ในหัวข้อต่อไปนี้จะกล่าวถึงเรื่องของชมพูทวีปเป็นประเด็นสำคัญ เพราะเป็นโลกที่เราได้อยู่อาศัย และเป็นโลกแห่งความแตกต่างที่น่าศึกษาเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง เราศึกษาเรื่องโลกนี้ เพื่อเราจะได้ดำรงชีวิตอยู่ในโลกใบนี้ได้อย่างมีความสุข และปลอดภัยจากอบายภูมิ

3.3 ชมพูทวีปเป็นโลกแห่งความแตกต่าง

นักศึกษาลองพิจารณาถึงหลักความจริงทั่วไป จะพบว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความแตกต่างของแต่ละบุคคล แม้เราจะมีอวัยวะที่เป็นคนเหมือนกัน แต่มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ไม่เหมือนกัน เช่น อวัยวะบางคนมีอาการครบ 32 ประการ บางคนขาด บางคนเกิน บางคนมีผิวพรรณสวยงาม ละเอียดอ่อน บางคนผิวพรรณหยาบกระด้าง บางคนเกิดในครอบครัวที่ร่ำรวย บางคนเกิดในครอบครัวที่ยากจน ความแตกต่างเหล่านี้ หากให้เราคิดหาคำตอบด้วยตนเอง ก็คงจะกะโหลกบานสติเฟื่องเป็นแน่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

¹ จกกวัตติสูตร, ติฆนิกาย ปาฎิกวรรค, มก. เล่ม 15 ข้อ 39-47 หน้า 108-118.

ทรงให้คำตอบเหล่านี้ไว้แล้วใน จุฬกัมมวิภังคสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนมาณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรม
เป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรม
เป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็น
ที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลว และ
ประณีตได้”

จากพุทธพจน์นี้ นักศึกษาคงทราบแล้วว่า
การกระทำของเรานั้นเองที่ทำให้เราแตกต่างกันใน
หลายๆ ด้าน ซึ่งสามารถสรุปการกระทำที่ทำให้
แตกต่างกัน ดังที่มีปรากฏในจุฬกัมมวิภังคสูตร
เช่นเดียวกัน ดังนี้

ฆ่าสัตว์ ไม่มีความกรุณา
ไม่ฆ่าสัตว์ มีความกรุณา
เบียดเบียนสัตว์
ไม่เบียดเบียนสัตว์
มักโกรธ มีความคับแค้นใจมาก
ไม่โกรธ ไม่มีความคับแค้นใจ
มีใจประกอบด้วยความริษยาผู้อื่น
มีใจไม่ริษยาผู้อื่น
ไม่บริจาคตาน
บริจาคตาน
กระด้าง ถือตัว
ไม่กระด้าง ไม่ถือตัว
ไม่อยากรู้ ไม่ไต่ถามผู้มีปัญญา
อยากรู้ หมั่นไต่ถามผู้มีปัญญา

เป็นเหตุให้อายุสั้น
เป็นเหตุให้อายุยืน
เป็นเหตุให้มีโรคมาก
เป็นเหตุให้มีโรคน้อย
เป็นเหตุให้ผิวพรรณทราม
เป็นเหตุให้ผิวพรรณผ่องใส
เป็นเหตุให้มีอานุภาพน้อย
เป็นเหตุให้มีอานุภาพมาก
เป็นเหตุให้ยากจน อนาคต
เป็นเหตุให้มีโภคสมบัติมาก
เป็นเหตุให้เกิดในสกุลต่ำ
เป็นเหตุให้เกิดในสกุลสูง
เป็นเหตุให้มีปัญญาน้อย
เป็นเหตุให้มีปัญญามาก

นักศึกษาจะเห็นว่าทุกการกระทำของเราล้วนมีผลแห่งการกระทำทั้งสิ้น และการกระทำนี้เองที่ทำให้
เราแตกต่างกัน หากจะกล่าวว่า ชีวิตลิขิตได้ด้วยการกระทำของตนเองก็คงจะได้ความหมายที่ชัดเจนในข้อนี้
เช่น ถ้าต้องการอายุยืน ก็ต้องไม่ฆ่าสัตว์ ปรารถนาทรัพย์ก็ต้องบริจาคตาน ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น
ดังนั้นนักศึกษาปรารถนาจะเป็นอย่างไร ต้องประกอบเหตุดังที่กล่าวแล้ว ยิ่งประกอบเหตุที่ดีไว้มากเพียงไร
เราก็ยิ่งมีความสุขและความสุขมากเพียงนั้น เราจะเป็นผู้ที่โดดเด่นในความแตกต่าง และสามารถนำ
ผลจากการประกอบเหตุเหล่านั้นมาสั่งสมความดีให้ยิ่งๆ ขึ้นไป เช่น หากเรามีทรัพย์มากก็จะทำทานได้มาก

¹ จุฬกัมมวิภังคสูตร, มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์, มก. เล่ม 23 ข้อ 581 หน้า 251.

ถ้ามีปัญหามาก จะทำสิ่งใดก็สำเร็จได้ทุกอย่าง เป็นต้น

มนุษย์ในชมพูทวีปแม้จะมีความแตกต่างกันถึงเพียงนี้ แต่ถ้าเทียบคุณสมบัติทั่วไปของมนุษย์ในชมพูทวีปกับมนุษย์ในทวีปอื่นแล้ว มนุษย์ในชมพูทวีปคงเทียบไม่ได้ แต่มีคุณลักษณะพิเศษบางประการที่มนุษย์ในชมพูทวีปประเสริฐกว่า และสามารถสร้างความดีได้อย่างเต็มที่มากกว่า คุณลักษณะที่พิเศษ 3 ประการนั้น คือ

1. **สุรภาวะ** คือ มีจิตใจกล้าแข็งในการบำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา
2. **สติมันตะ** คือ มีสติตั้งมั่นในคุณพระรัตนตรัย
3. **พรหมจริยวาส** คือ สามารถประพฤติพรหมจรรย์ คือ อุปสมบทได้

ด้วยคุณสมบัติทั้ง 3 ประการนี้ จึงทำให้มนุษย์ในชมพูทวีปมีความโดดเด่นกว่ามนุษย์ในทวีปอื่น และเพราะความเป็นโลกแห่งความแตกต่าง พระโพธิสัตว์เจ้าทั้งหลายที่จะมาบังเกิดเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงเลือกชมพูทวีปให้เป็นทวีปมงคลที่จะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะมนุษย์ในทวีปอื่นมีความดีที่ทำเป็นปกติ มีรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ คุณสมบัติ ที่สมบูรณ์พร้อม แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะมาบังเกิดและทรงแสดงธรรมอย่างไร คนเหล่านั้นก็ไม่อาจจะทำความเข้าใจได้ เพราะตนสมบูรณ์พร้อมแล้ว เช่น พระพุทธองค์แสดงเรื่องความเสื่อมของสังขาร มนุษย์ในทวีปนั้นก็หนีไม่ออก เพราะตนไม่มีความชรา ทุกคนมีวัยที่สวยงาม โรคภัยไข้เจ็บก็ไม่มี เหล่านี้เป็นต้น

3.4 ประเภทของมนุษย์

มนุษย์มีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันตามการกระทำของตนในอดีต ดังกล่าวมาแล้ว ลักษณะการกระทำของมนุษย์แต่ละคนนี้เอง ทำให้สามารถแยกประเภทของมนุษย์ได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. **มนุษย์นรก** คือ มนุษย์ที่มีนิสัยชั่วช้า บาปหนา โหดร้าย ล้นดานดิบ ชอบสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นอย่างมาก ประพฤติทุจริตมีฉันทิพมโนธรรมดา ฆ่าสัตว์ ฆ่าคน ลักขโมย ปล้นจี้ทรัพย์ของผู้อื่นเป็นปกติ นิยมเป็นอันธพาลข่มเหงรังแกผู้บริสุทธิ์ ประหนึ่งว่าผุดขึ้นมาจากนรกที่มีความโหดร้ายทารุณ มนุษย์พวกนี้ไม่ชอบอยู่ในบ้านอย่างคนทั่วไป แต่กลับชอบอยู่ในคุกตะราง ถูกจองจำ หมดอิสรภาพ ต้องทนทุกข์ทรมานแสนสาหัส

2. **มนุษย์เปรต** คือ มนุษย์ที่มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างยากลำบาก เทียวแสวงหาอาหารผ้านุ่งผ้าห่มเท่านั้น กว่าจะได้ก็ยากลำบาก แม้จะมีความเพียรขยันหาทรัพย์อย่างไร ก็ไม่พอใช้พอกินลัทธิ มีแต่ความอดอยากเข้าครอบงำ มากไปด้วยความทุกข์ เขาว่าตรงไหนดี หากินสะดวกสบาย แต่พอไปถึงที่นั่นกลับไม่เจริญดังที่เขากล่าว คนมักเรียกขานคนประเภทนี้ว่า คนกาลกิณี เหมือนผุดมาจากภูมิเปรตที่มีแต่ความอดอยากแร้นแค้น

3. **มนุษย์เดียรัจฉาน** คือ มนุษย์บางพวกที่มักอาศัยอยู่กับผู้อื่น เหมือนกับแมว ม้า เป็ด ไก่ สุนัขแล้วแต่เจ้านายจะใช้ให้ทำอะไร ก็อดสาเหท่าการทำงานที่ลำบากไม่สะดวกสบาย หลังจากทำงานเสร็จแล้วเจ้านายจะให้อะไรที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ก็ต้องรับเอาไว้ ถ้าเป็นอาหารก็ไม่มีสิทธิ์เลือก ต้องกินอาหารเหลือเดนบ้าง อาหารหยาบบ้าง ถึงคราวเจ้านายดุว่า ก็ต้องเกิดความสะดุ้งหวาดกลัว หากความสะดวกสบายไม่ได้

เลย เพราะเป็นคนมีกรรม มากไปด้วยโมหะ ไม่มีความคิดที่จะเลี้ยงชีพของตนโดยความอิสระ ต้องทุกข์ทน ต่อความเป็นทาสอย่างแสนสาหัส คนที่มีลักษณะนี้ เพราะการกระทำในอดีตมีความหลงผิด พ่อแม่ ครูบา-อาจารย์ มีพระคุณล้นหัว แต่มองไม่เห็นพระคุณท่าน ไม่เชื่อฟังคำสอนของพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ชำยังเถียงคำไม่ตกปาก ไม่ให้ความเคารพอีกด้วย

4. มนุษย์เทวดา คือ มนุษย์ที่รู้จักสิ่งใดเป็นประโยชน์ สิ่งใดเป็นโทษ รู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จักว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนชั่ว แล้วละเว้นสิ่งที่ตนบาปอกุศล ตั้งใจประพฤติตนอยู่ในความดี มีศีล 5 เป็นปกติ มิได้ขาด มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป ไม่กล้าทำชั่ว ใช้ชีวิตของตนเองได้อย่างมีสาระ ไม่อยู่ไปวันๆ เป็นมนุษย์ผู้มีใจสูง บำเพ็ญบุญกุศลอยู่เป็นประจำ ทำทั้งทาน ศีล ภาวนา ทั้งทำด้วยตนเองและชักชวนผู้อื่น มนุษย์ประเภทนี้เป็นประดุจเทพบุตร เทพธิดา ที่จุติลงมาบังโลกมนุษย์

นอกจากการแบ่งประเภทของมนุษย์ตามลักษณะของการกระทำแล้ว พระลัมมาลัมพุทเธเจ้ายังได้แบ่งบุคคลตามการกระทำในอดีตที่ส่งผลในปัจจุบัน และกรรมในปัจจุบันที่ส่งผลต่อการไปสู่คติในอนาคต ดังที่มีกล่าวไว้ใน ปุคคลสูตร¹ ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 บุคคลผู้มีตมามิตไป คือ มนุษย์ที่ภพชาติในอดีตได้ทำบาปอกุศลไว้มาก จึงเกิดมาเป็นคนยากจน เป็นคนพิกลพิการไม่สมบูรณ์ ขาดโอกาสในการทำกิจต่างๆ แม้เป็นอย่างนี้ ก็ยังประพฤติผิดศีลผิดธรรม ทำบาปอกุศลทั้งทางกาย วาจา และใจ เมื่อละโลกไปแล้ว ก็ต้องไปเป็นสัตว์นรก เปรต อสุรกาย หรือสัตว์เดียรัจฉาน ชีวิตยิ่งตกต่ำลงไป ไม่รู้ว่าวันใดจะกลับเจริญรุ่งเรืองขึ้นอีก

ประเภทที่ 2 บุคคลผู้มีตมามาสว่างไป คือ มนุษย์ประเภทนี้ แม้จะมีชีวิตที่ยากลำบาก เพราะผลแห่งกรรมชั่วในอดีต แต่ก็คิดได้ สอนตัวเองเป็น แม้ไม่มีโอกาสดี ๆ อย่างคนอื่นเขา แต่ไม่ย่อท้อต่อโชคชะตา อาศัยความดี ความเพียร และกัลยาณมิตรแนะนำแนวทางในการทำความดี มีความตั้งใจในการประกอบกุศลกรรมด้วยกาย วาจา ใจ อย่างต่อเนื่อง เมื่อละโลกนี้ไป ก็ได้บังเกิดในสวรรค์

ประเภทที่ 3 บุคคลผู้สว่างมาแต่มีตไป คือ มนุษย์ผู้เกิดมาด้วยความสมบูรณ์พร้อม เกิดในตระกูลสูง มีความเป็นอยู่สุขสบาย ไม่ลำบากในการทำมาหากิน มีโอกาสประกอบกุศลกรรมได้โดยง่าย แต่เป็นบุคคลที่มีความประมาทในชีวิต ใช้โอกาสที่ตนได้มานั้น ประกอบอกุศลกรรม ประพฤติผิดศีล ผิดธรรม เมื่อตายไปก็บังเกิดในอบายภูมิ ไปสู่ดินแดนที่มีแต่ความมืดมน

ประเภทที่ 4 บุคคลผู้สว่างมาสว่างไป คือ มนุษย์ผู้ที่เกิดในตระกูลสูง ไม่ลำบากในการทำมาหากิน มีโอกาสที่จะทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาได้อย่างเต็มที่ อย่างสะดวกสบาย และเป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต ได้ใช้โอกาสนั้น ประกอบกุศลกรรมอย่างเต็มที่ เมื่อตายไปย่อมไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ในหัวข้อนี้ เราพอจะจำแนกประเภทของมนุษย์ได้ ตามลักษณะของการกระทำเป็นประการสำคัญ เมื่อนักศึกษาได้ทำความเข้าใจอย่างแจ่มชัดแล้ว เราควรย้อนกลับมาดูตัวเราเองว่า เรามีพฤติกรรมเช่นไร จัดอยู่ในคนประเภทไหน จะได้รับแก้ไขตัวเอง ปรับปรุงตัวให้ดียิ่งๆ ขึ้น เพื่อความสุขในปัจจุบัน และความสุขในอนาคต

¹ ปุคคลสูตร, ลังยุตตนิกาย สคาถวรรค, มก. เล่ม 24 ข้อ 394-397 หน้า 502-505.

3.5 เหตุที่ทำให้มาเป็นมนุษย์

ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นของบทที่ 3 ว่า การเกิดเป็นมนุษย์เป็นการยาก คำกล่าวเช่นนี้ สำหรับบางคนแล้วอาจรู้สึกค้านอยู่ในใจ เพราะทุกวันมีเด็กทารกคลอดจากครรภ์มารดาขึ้นมาสู่โลก อัตราการเพิ่มของประชากรโลกนับวันจะสูงขึ้นเรื่อยๆ จนมีการคาดการณ์ว่า ประชากรจะล้นโลกในอนาคตอันใกล้ ความคิดเหล่านี้ไม่น่าจะผิด แต่ก็ถือว่าเป็นความคิดที่มองเพียงด้านเดียว ไม่ได้มองให้ลึกซึ้งอย่างที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมอง พระองค์มองไปถึงภพภูมิอันเป็นที่อยู่ของสัตว์ทั้งหลายที่มีอยู่มากถึง 31 ภพภูมิด้วยกัน ซึ่งเมื่อเทียบดูอัตราการเกิดในภพภูมิมนุษย์กับภูมิอื่นๆ แล้ว ภูมิมนุษย์มีอัตราการเกิดที่น้อยมากอย่างเทียบกันไม่ได้ ในที่นี้จะขออุปมาถึงความยากของการเกิดมาเป็นมนุษย์ พอให้เห็นภาพว่า มีเท่าตาบอดตัวหนึ่งอาศัยอยู่ในทะเล มีห่วงอันหนึ่งมีขนาดที่หัวเต่าลอดได้พอดี ลอยอยู่ในทะเล เมื่อครบ 100 ปี เต่าตัวนี้จะโผล่ขึ้นมาสักครั้งหนึ่ง และโอกาสที่เต่าตาบอดตัวนี้จะโผล่ขึ้นมาสวมห่วงได้พอดีนั้น เป็นโอกาสที่ยากแสนยาก ฉะนั้น โอกาสของการเกิดมาเป็นมนุษย์ก็ยากแสนยาก ฉะนั้น

แล้วอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้การเกิดเป็นมนุษย์ยากแสนยาก คำตอบก็คือ ศีล 5 ซึ่งเป็นคุณธรรมเบื้องต้นของการที่จะทำให้การเกิดเป็นมนุษย์ หรือที่เรียกกันว่า มนุษยธรรม คือ ธรรมะที่ทำให้เป็นมนุษย์ เรื่องศีล 5 นี้ เป็นเรื่องที่ดีเหมือนว่าจะมีการกล่าวถึงกันบ่อยมากในพระพุทธศาสนา แม้ในการประกอบพิธีกรรมงานบุญ ก็จะมีการอาราธนาศีลทุกครั้งไป แต่โดยเนื้อแท้แล้ว คนที่จะรักษาศีล 5 ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์นั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความเพียร และมีความเข้าใจในเรื่องศีลอย่างถูกต้อง ไม่ใช่สักแต่ว่าเคยฟังเขาามา แต่ไม่เคยลงมือปฏิบัติ อย่างนี้ชีวิตไม่ปลอดภัย มีโอกาสไปอบายภูมิสูงมาก ดังนั้นจึงขอให้นักศึกษาได้ทำความเข้าใจในเรื่องศีลโดยสังเขป ดังนี้

ศีลมีความหมายได้หลายประการ แต่ความหมายที่ตรง ชัดเจน และนำไปสู่การปฏิบัติได้ คือ ศีล แปลว่า ความเป็นปกติของมนุษย์ มนุษย์มีความปกติอยู่ 5 ประการ คือ

1. มนุษย์มีปกติไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป ชีวิตเป็นสิ่งที่ทุกคนรักที่สุด ไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ก็รักชีวิตด้วยกันทั้งนั้น เมื่อชีวิตสิ้นไป ก็เป็นอันว่าหมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง ดังนั้นมนุษย์จึงไม่ฆ่าหรือเบียดเบียนกัน

2. มนุษย์มีปกติไม่ลักขโมย เพราะนอกจากชีวิตแล้ว ทรัพย์สินของใคร ใครก็รัก ก็หวง หากเราไปขโมยของของใคร ก็คงไม่มีใครยอม ดังนั้นมนุษย์จึงไม่ลักขโมยทรัพย์ของใคร

3. มนุษย์มีปกติไม่ประพฤติดีในบุตร ภรรยา สามียของผู้อื่น บุคคลที่รักที่สุดนอกจากตัวเราแล้วยังมีบุตร ภรรยา สามีย หากมีใครมาประพฤติดีในบุตร ภรรยา สามีย ย่อมไม่มีใครให้อภัยอย่างแน่นอน ดังนั้นมนุษย์จึงมีปกติรักเดียวใจเดียว

4. มนุษย์มีปกติไม่พูดโกหกหลอกลวงกัน เพราะความจริงใจไม่โกหกกันเป็นสิ่งที่สำคัญ แม้จะเป็นบุตร ภรรยา สามีย ที่รักกันมาก หากรู้ว่าเขาหรือเธอไม่ซื่อสัตย์แล้ว ย่อมหมดรักได้ ดังนั้นมนุษย์จึงไม่โกหกหลอกลวงกัน

5. มนุษย์มีปกติไม่ดื่มสุรา ไม่เสพยาเสพติด เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้ขาดสติ สภาวะแห่งความเป็น

มนุษย์จะลดลงมาก มีกิริยาอาการต่างๆ ที่ไม่เหมาะสม และมีโอกาสละเมิดศีลข้ออื่นๆ อีกด้วย ดังนั้น มนุษย์จึงไม่เต็มสุราเสพยาเสพติด

เรื่องศีลนี้ นักศึกษาสามารถหาอ่านรายละเอียดได้ในตำราเรียนวิชา **วิถีชาวพุทธ**

นักศึกษาคงเข้าใจแล้วว่า ความปกติของมนุษย์ มีใช้สิ่งที่พระพุทธรองค์ทรงบัญญัติดังที่ใครหลายคน เข้าใจ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่อง ศีลนำไปสู่ปรโลก พระองค์ทรงเป็นผู้ค้นพบว่า ศีล 5 เป็นกฎธรรมชาติ เป็นนิสัยที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติทุกคน ไม่ว่าจะเชื่อชาติ หรือศาสนาใดก็ตาม หากเป็นมนุษย์แล้วจะต้อง ปฏิบัติทุกคน หากไม่ปฏิบัติแล้ว จะนำมาซึ่งความเดือดร้อนต่อตนเองและสังคมโดยรวม

ศีล 5 ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์เดียรัจฉานอย่างชัดเจน และเมื่อกล่าวถึงการที่มีนักวิทยาศาสตร์ ค้นพบทฤษฎีที่ว่า มนุษย์เกิดมาจากลิง กรณีเช่นนี้ หากเราพิจารณาจากหลักของศีล 5 จะพบว่า ทฤษฎีนี้มี จุดบกพร่อง และมีข้อแย้งได้มากมาย จะใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์มาพิจารณาว่า ลิงมีลักษณะกระดูก เป็นอย่างนั้น การเดินเป็นอย่างนี้ หรือมีความฉลาดใกล้เคียงกับมนุษย์นั้น พิจารณาแล้วไม่สมเหตุผล สัตว์ชนิดอื่นที่มีความฉลาดเสมอเหมือนกบิลก็มีอยู่มากมาย ดังนั้นทฤษฎีนี้จึงยังคงเป็นปัญหาอยู่ แต่ถ้ามา พิจารณาถึงเรื่องธรรมสัญญา คือ ความรู้จักรักรรรม รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักศีล รู้จักรักรรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ มีอยู่อย่างเต็มเปี่ยม ศีล 5 ของมนุษย์นี้เอง ที่ถือเป็นธรรมสัญญา ซึ่งถ้าพิจารณาที่ลิงแล้วจะพบว่า ลิงเอง ยังบกพร่องในเรื่องนี้อยู่มากมายนัก

ดังนั้น บุคคลผู้ปรารถนาที่จะเกิดมาเป็นมนุษย์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องรักษาศีลให้ได้ อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งละโลก เมื่อละโลกแล้ว จะได้ไปเสวยผลแห่งบุญบนสวรรค์ และเมื่อถึงคราวจุติ จากสวรรค์ ก็จะได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกครั้ง